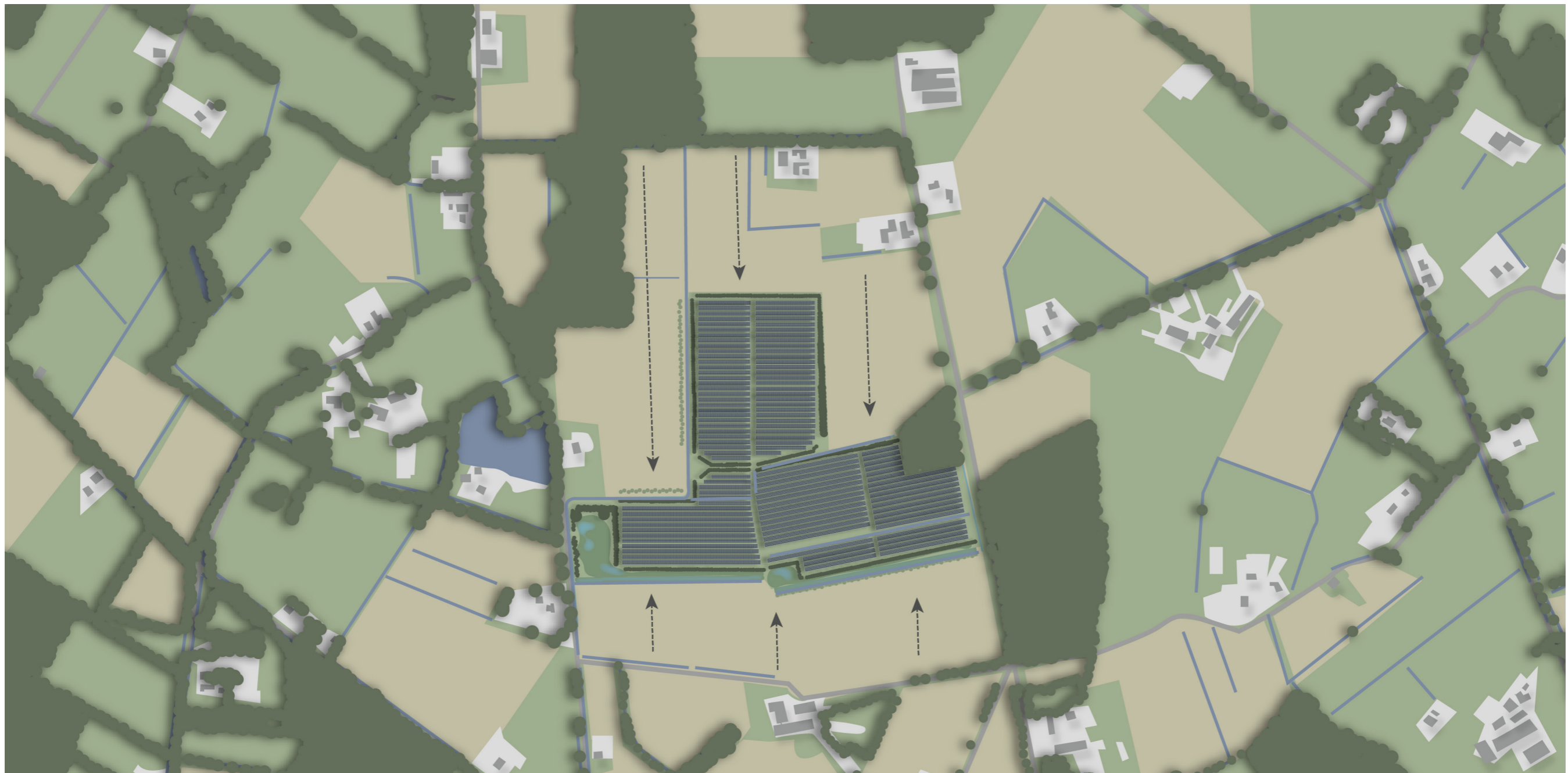

ADVIES ZONNEPARK BEKENSCHOT

· landschappelijk advies ·

Project: Landschappelijke advies

Afbeelding: Ontwikkeling zonnepark Bekenschot (Bron: N+L Landschapsonwerpers)

Advies zonnepark Bekenschot

Project: landschappelijk advies

Locatie: 5.1.2e Barchem

Titel rapport

Zonnepark Bekenschot

Opgesteld:

14 December 2022

Gewijzigd:

-

Status:

Definitief

Auteur:

N+L Landschapsontwerpers

Ing. NH

5.1.2e

5.1.2e 5.1.2e

5.1.2e

info@nl-landschap.nl

www.nl-landschap.nl

landschapsonwerpers

1. Aanleiding	05
2. Situering en geologie plangebied	06
3. Cultuurhistorische beschrijving	08
4. Kernwaarden plangebied	10
5. Voorgenomen plan	12
6. Beleid	14
7. Conclusie	18

1. Aanleiding

Op verzoek van de Vereniging Hobama (Houd landelijk Barchem Mooi en Aantrekkelijk) heeft N+L Landschapsonwerpers een landschappelijke beoordeling gemaakt in verband met een aanvraag voor een Omgevingsvergunning, die bij de gemeente Lochem is ingediend voor de aanleg van een grootschalig zonnepark (16 ha) op de locatie Bekenschot in Barchem. De locatie is (landschappelijk) in beeld gebracht. De gevolgen van het project op het omringende landschap zijn getoetst aan de landschappelijke kenmerken en waarden zoals vastgelegd in de vigerende Landschapsonwikkelingsvisie van de gemeenten Bronckhorst-Lochem-Zutphen voor dit gebied en vastgesteld door de gemeenteraden in juni/juli 2009.

De locatie ligt in een Groene Ontwikkelingszone, een daarmee samenvallende Ecologische Verbindingszone en bovendien in Nationaal landschap "De Graafschap" met bijzondere karakteristieken met daarvoor ook voorwaarden in de Omgevingsverordening. Bij de actualisatie van de omgevingsverordening heeft de provincie Gelderland aanvullende ontwerpregels vastgesteld voor de ontwikkelingen in Groene Ontwikkelingszones, waaronder de aanleg van zonneparken. Deze regels bestaan uit een puntensysteem met een berekening om enerzijds de schade en impact van een project te schatten op de natuur/biodiversiteit om vervolgens de naar rato vereiste compenserende groene maatregelen te kunnen berekenen.

Of de uitkomst van deze berekening en maatregelen nu wel of niet voldoende zijn, stelt de provincie als belangrijkste voorwaarde aan een beoordeling of de landschappelijke samenhang van een gebied niet verloren gaat. De uitwerking en beoordeling van de samenhang valt buiten

de reikwijdte van de bovengenoemde kwantitatieve Ontwerpregels. De visie gaat daarom niet in op de regels die gesteld zijn in de Omgevingsverordening, maar de visie gaat wel in op de vraag in hoeverre dit project de kernkwaliteiten en samenhang van het landschap aantast.

Wij hebben beoordeeld in hoeverre de aanleg van een zonnepark op de voorgestelde locatie de samenhang kan en zou aantasten. Kort samengevat: vanuit landschappelijk oogpunt en landschappelijk beleid is het voorliggende project voor een grootschalig zonnepark op deze locatie niet gewenst. De samenhang van het landschap wordt onherstelbaar aangetast. Het is ook strijdig met het landschapsonwikkelingsplan van de gemeente en het voldoet daarom ook niet aan de voorwaarde van de provincie om de landschappelijke samenhang van een gebied niet verloren te laten gaan.

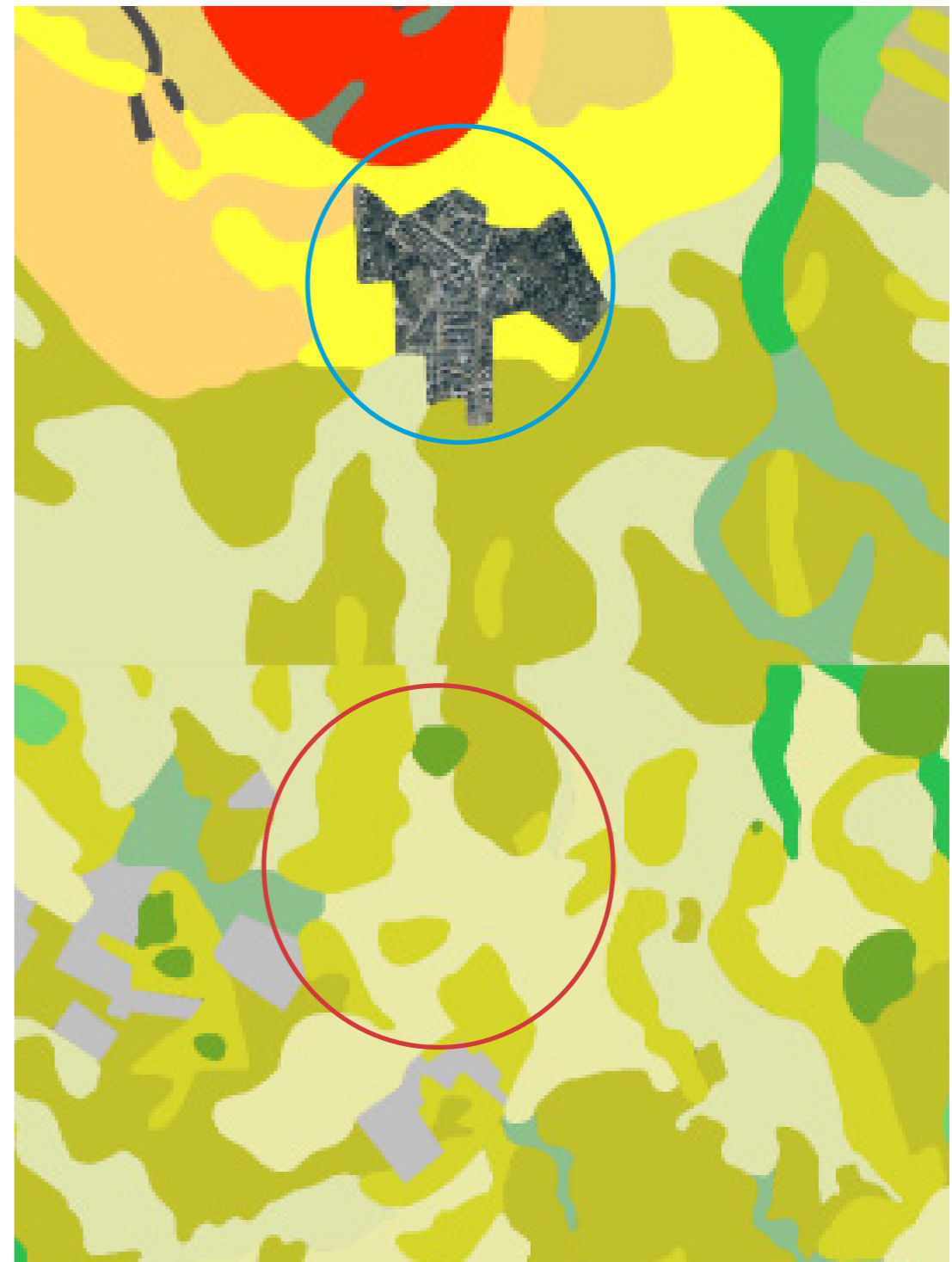
2. Situering en geologie plangebied

Barchem is op de rechterpagina aangeduid met blauw. Met rood is het beoogde plangebied voor zonne-energie project Bekenschot aangegeven dat precies ten zuiden van Barchem is gelegen. Het grootste gedeelte van het plangebied bestaat uit dekzandgebieden. Met name aan de noordzijde is er sprake van wat dekzandwelvingen en dekzandruggen die uiteindelijk de voorbode zijn van een stuwwal (Lochemse berg). Tenslotte is er nog een laagte te vinden, deze is met groen binnen het plangebied weergegeven.

Ten noorden van het plangebied is er sprake van een stuwwalgebied zoals reeds aangegeven. De oostzijde betreft een gebied met dekzandvlakten of -welvingen afgewisseld met natte laagten en de westzijde is een gebied met dekzandvlakten of -welvingen en dekzandruggen, maar door de ligging een van oorsprong natter gebied. Ten zuiden en zuidwesten is er sprake van dekzandgebieden met welvingen.

Luchtfoto plangebied. (Bron: pdok.nl/viewer)

Geomorfologie (Bron: pdok.nl/viewer)

3. Cultuurhistorische beschrijving

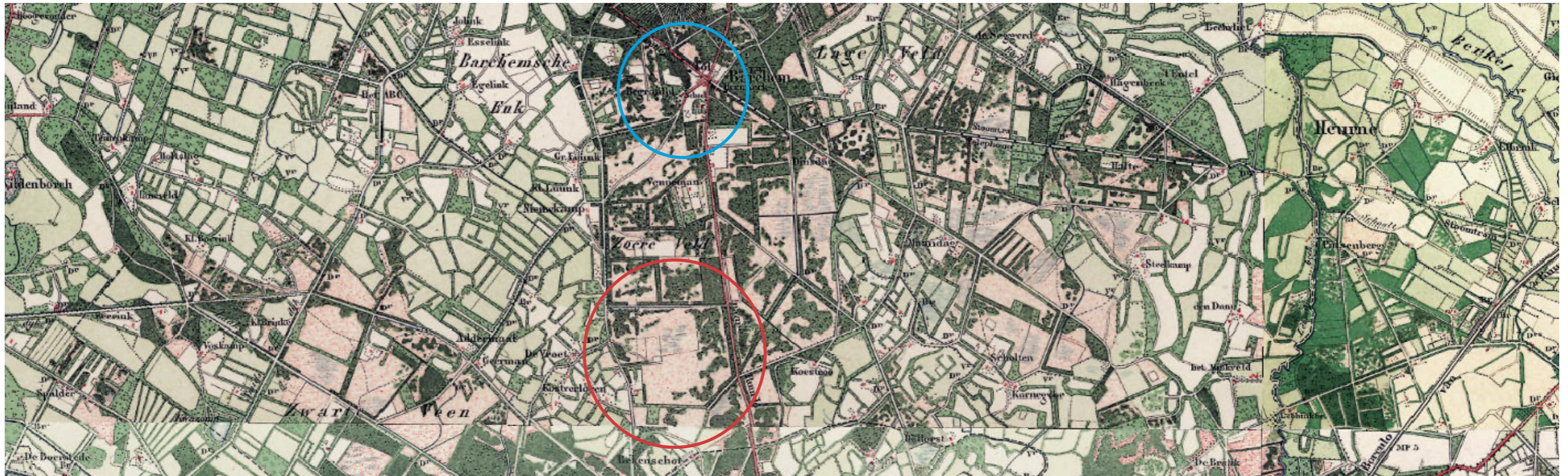
Opnieuw is Barchem op de rechterpagina met blauw weergegeven dat rond 1900 nog beperkt in omvang was. Ten zuiden met rood opnieuw het plangebied Bekenschot. Opvallend is de openheid van het gebied die reeds in 1900 het gebied kenmerkt. De openheid is rondom ingesloten door een zeer kleinschalig landschap. Dat is goed te verklaren door de eerder benoemde dekzandwelingen en -ruggen al dan niet afgewisseld met laagten. Een ideaal landschap om te boeren vanwege de hoge en lage gronden. Eveneens de reden dat juist daar de boerderijen zijn ontstaan.

De openheid binnen het plangebied vindt zijn directe oorsprong als heidegebied. Niet zo kleinschalig zoals het omliggende oude broekontginning en kampenlandschap, maar een grootschaliger gebied met open tot zeer open ruimten. Het gebied is als gevolg van successie meer bebost geraakt alvorens het gebied volledig is ontgonnen. Die ontginning is aanvankelijk nog in twee etappes gegaan. Het zuidelijke deel is eerder ontgonnen door de hogere ligging, het noordelijke deel volgde later.

Op een detailkaart van rond 1930 is zichtbaar dat een gedeelte van het plangebied is ontgonnen. Ook is daar nog een gedeelte van de successie zichtbaar.

De ontginning kwam pas goed op gang toen men kunstmest had uitgevonden en de technieken waren verbeterd voor wat betreft het afvoeren van water. De hogere en betere

gronden werden veelal als eerste ontgonnen, maar naar mate de tijd vorderde ook de minder goede en natte gebieden. Circa 10 jaar later was nagenoeg het gehele gebied ontgonnen. Met uitzondering van wat bosjes c.q. boscomplexen herinnert vooral de openheid in het gebied aan het kenmerk als het vroegere heidegebied.

Plangebied in 1900. (Bron: topotijdreis.nl)

Plangebied in 1930. (Bron: topotijdreis.nl)

4. Kernwaarden plangebied

De plankaart toont de openheid van het gebied die ook bevestigd wordt met foto's die van het plangebied zijn genomen. Op de bijgevoegde luchtfoto is Barchem wederom met blauwe gemarkeerd. Ten zuiden ervan het plangebied met rood. Het open gebied waarin het zonnepark is geprojecteerd is zo'n 50 hectare groot. Rondom is er nog wel degelijk sprake van een bepaalde mate van openheid, maar hoogstens de helft zo groot of nog veel kleiner. Overwegend is het gebied rondom kleinschalig tot zeer kleinschalig. Twee naburige grote gebieden onderscheiden zich op de luchtfoto. Aan de oostzijde Stelkampsveld en aan de westzijde Hagenbeek, beiden onderdeel van het Gelders Natuur Netwerk (GNN). Deze natuurgebieden zijn met groen weergegeven.

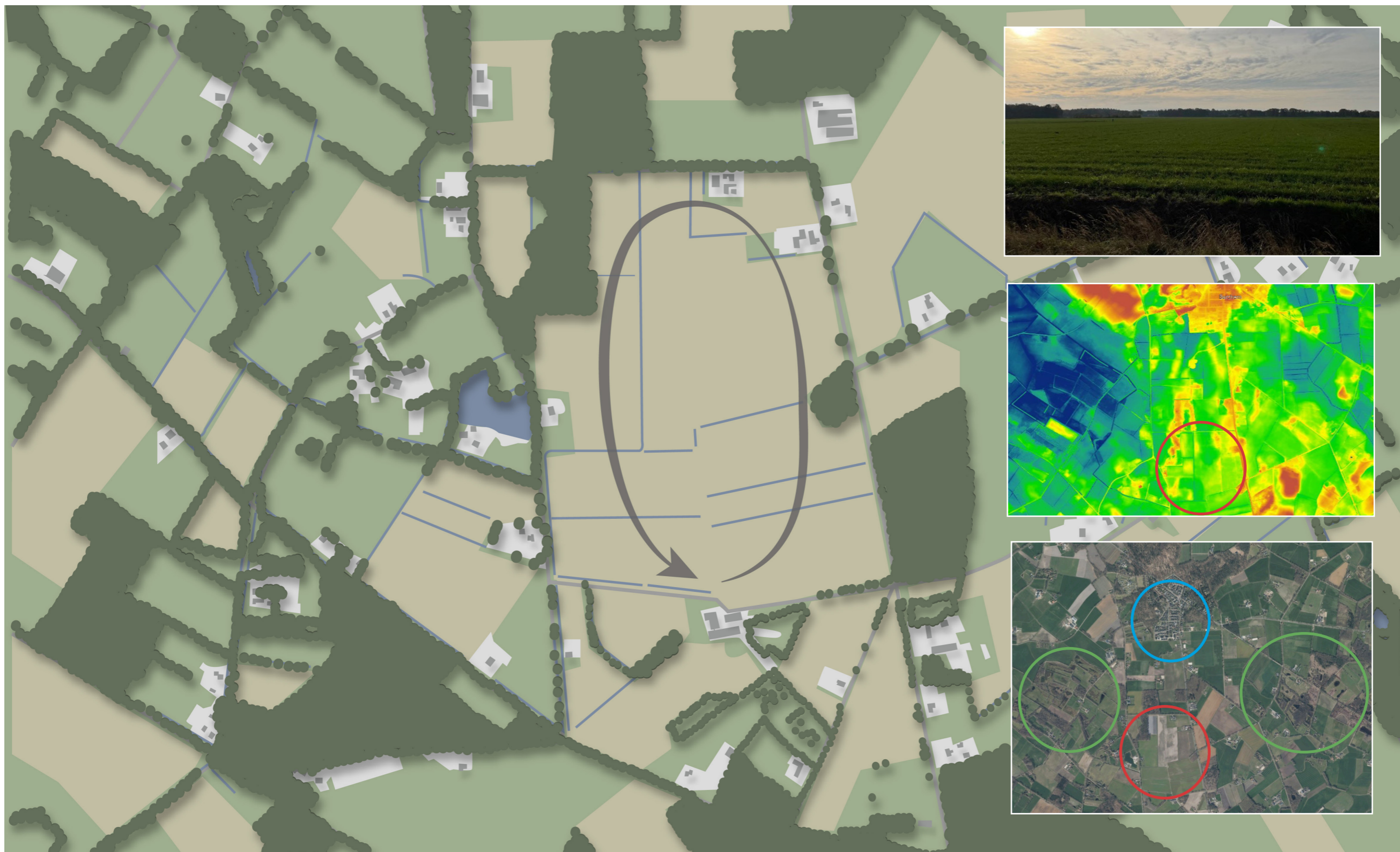
Het Stelkampsveld is een Natura 2000 gebied en ligt op circa 1,35 kilometer afstand van het beoogde plangebied. Terreinbeherende organisaties zijn onder meer op zoek naar uitbreidingen van het gebied met vochtige heiden, heischrale graslanden en blauwgraslanden. Het doelgebied is met de aanwezigheid van laagten afgewisseld met dekzandruggen of -welingen uitermate geschikt, maar wel beperkt. Voor het Natura 2000 gebied zijn dan ook habitattypen vastgesteld. Als habitatrictlijnsoort is de kamsalamander aangewezen. Terreinbeherende organisaties streven naar een uitbreiding van de kamsalamander. Ze gedijen erg goed in de zeer kleinschalige nattere cultuurlandschappen. De Hagenbeek is aan de westzijde gelegen op een kleine kilometer afstand en is circa 42 hectare groot. Het betreft 5.1.2e lig is. Het gebied is succesvol gebleken voor onder meer de be

De overeenkomst tussen beide natuurgebieden betreft het kleinschalige karakter, maar ook de lagere ligging. De afstand tussen beide gebieden bedraagt een kleine 2,5 kilometer. Het plangebied Bekenschot ligt praktisch tussen beide gebieden in, maar kan met haar open landschap en hogere ligging (zie ook de hoogtekaart) niet of nauwelijks een rol van betekenis hebben. De kernwaarde van het plangebied is en blijft de openheid, het

gebied daaromheen laat de overgang naar het kleinschalige landschap zien en de gebieden daaropvolgend zijn kleinschalig al dan niet met natte laagten met absolute hoogtepunten beide natuurgebieden.

Inmiddels zijn direct grenzend aan de westzijde van het plangebied particuliere natuurgebieden ingericht: Kostverloren, Koningshof en als meest recente "Foezelaorend". In samenwerking met de provincie ontstaat hier een nieuw afwisselend droog en nat 10 ha natuurgebied, dat verdere landschappelijke invulling geeft aan de verbinding tussen Stelkampsveld en Hagenbeek. Het is net als Kostverloren en Koningshof onderdeel van het Gelders Natuur Netwerk. De directe nabijheid van het voorgestelde zonnepark zou de landschappelijke meerwaarde van dit nieuwe natuurgebied en ruimtelijke beleving van dit nieuwe en de langer bestaande natuurgebieden kunnen aantasten en voor een belangrijk deel teniet doen.

De kernkwaliteit van het plangebied wordt in het Nationaal landschap als volgt omschreven. "Het meest open landschap [in "De Graafschap"] bestaat uit de ontgonnen broeken die nu veelal als grasland of bouwland in gebruik zijn, zoals de gronden in het gebied van de Wildenborgsche en Barchemse veengoten. Het contrast tussen de relatief open broekgebieden en de relatief gesloten hogere bebossingen is een kwaliteit die mede het halfgesloten karakter van het gehele gebied bepaalt." Bovengenoemde kernkwaliteit komt overeen met de geologisch en cultuurhistorische beschrijving en de kwaliteiten zoals omschreven in de kernkwaliteiten van het gebied Beekvliet-Barchemse Veengoot in de Omgevingsverordening.

De openheid van de ruimte (Bron: N+L)

5. Voorgenomen plan

Midden in het gebied tussen Stelkampsveld, Hagenbeek en de particuliere natuurgebieden bestaat het voornemen om een zonnepark aan te leggen. Het betreft een grootschalig zonnepark met een totale omvang van 16 hectare. Er is een landschappelijke inpassing opgesteld. Hoewel het een feit is dat we op zoek moeten naar duurzame oplossingen waaronder ook zonne-energie is het een onontkoombaar feit dat een zonnepark van deze omvang een niet landschappelijke en kunstmatige invulling van een gebied is. Om het zicht op de installatie en de 2,5 tot 3 meter hoge panelen te beperken (of om bijvoorbeeld de schittering tegen te gaan) worden dergelijke parken veelal ingepast met struweelhagen en/of houtsingels rondom. Dat is in het voorgenomen plan niet anders.

Zonnepark Bekenschot (Bron: N+L)

6. Beleid

Voor de nadere uitwerking is gekeken naar het bestaande gemeentelijke beleid. De vigerende Landschapsontwikkelingsvisie, vastgesteld door de gemeenteraden van Bronckhorst, Lochem en Zutphen in juni/juli 2009. Ze richt zich op versterking van de kenmerkende karakteristieken van het landschap. Ze brengt samenhang in de verscheidenheid aan, zodat het buitengebied van de drie gemeenten met al zijn lokale verschillen een harmonieuze landschappelijke eenheid vormt. Het is bedoeld om sturing te geven aan en beoordeling te geven van de ontwikkelingen in het buitengebied. Het deelgebied valt onder deelgebied Lochemse Berg.

Relevant voor het plangebied is de omschrijving:

De openheid van de dalen hoort bij de beleving van de berg. Dat geldt ook voor de 'landbouwdriehoek' ten westen van de berg, een open ontginningsgebied tussen de Lochemse Berg, het Groote Veld en de zone van de Baakse Beek en het gebied tussen Barchem en Ruurlo. In deze gebieden ligt het accent op de combinatie van grondgebonden landbouw, natuurontwikkeling, leefbaarheid en versterking van het landschap.

Gesteld kan worden dat het landschapsontwikkelingsplan de eerder opgestelde analyse volgt. Daarbij kan worden toegevoegd dat de openheid van de gebieden bij de beleving van het gebied hoort. Om het begrip "versterking van het landschap" nader te bepalen en beoordelen is het betreffende gebied als landschap ingedeeld en gekwalificeerd als 20e eeuwse heide & veenontginningen. Dit zoals op de kaart op de rechterpagina weergegeven. Daarvoor gelden in de visie de volgende waarden:

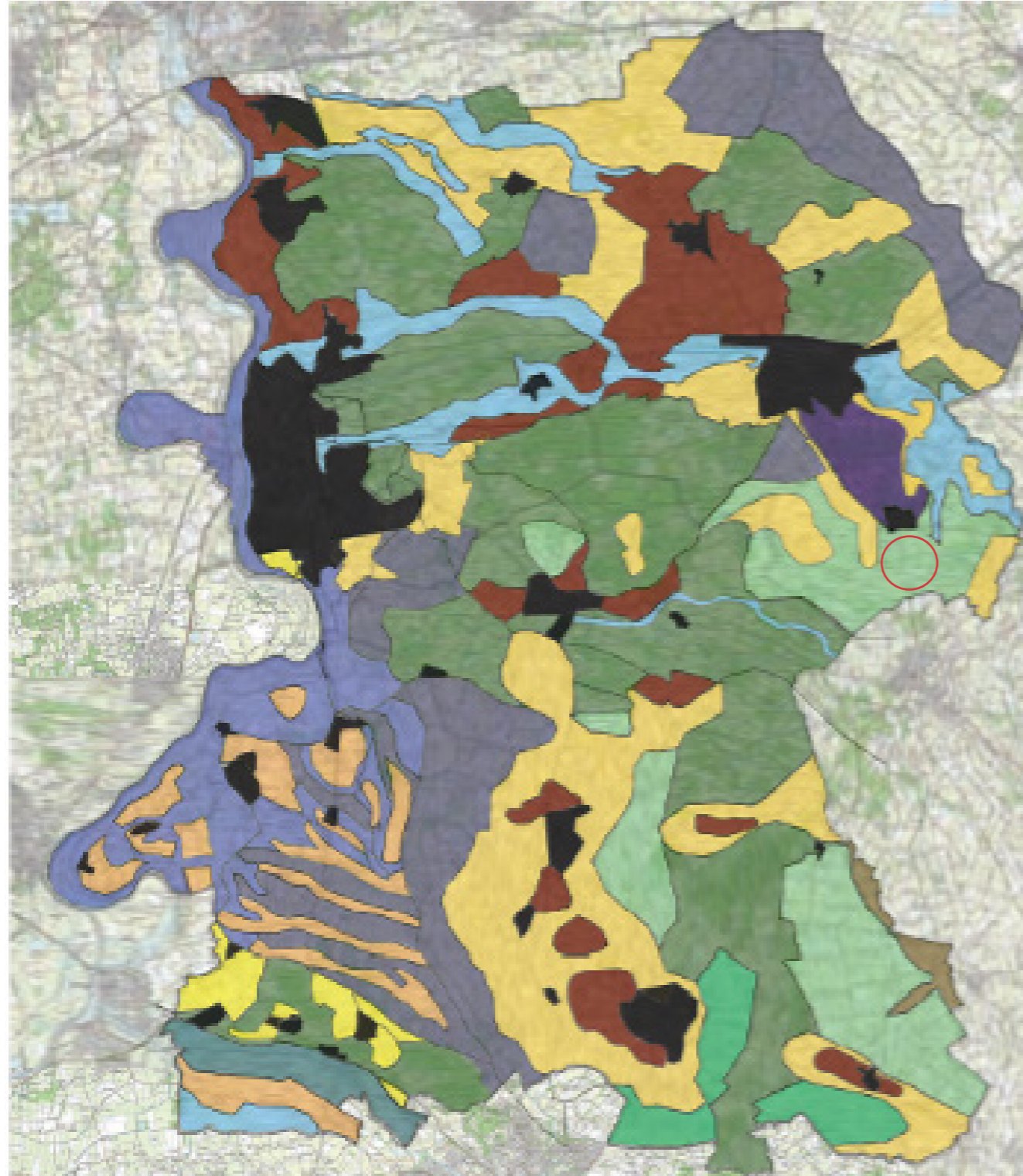
- Weids, open landschap;
- Ruimte maat 500 á 1.000 m
- Rationele verkaveling / blokvormig / langwerpig;
- Rechte wegen, meestal strakke bosrand of wegbepanting in blikveld aanwezig;
- Vergezichten;
- Voornamelijk gras- en bouwland, soms heiderestanten;
- Weinig bebouwing los in de ruimte.

Het landschapsontwikkelingsplan heeft ongewenste ontwikkelingen als volgt omschreven:

- Schaalverkleining;
- Grote volumes bos zonder open ruimtes;
- Overdadige, in het oog springende hekken;
- Uit te toon vallende detaillering;
- Kronkelige vormen.

Gesteld kan worden dat de in de Landschapsontwikkelingsvisie beschreven aanvullende kansen en bedreigingen van het 20e eeuwse heide & veenontginning eveneens de analyse volgt. De open ruimte wordt als zeer waardevol gezien. Er zijn geen redenen om deze waarde niet te erkennen en deze waarde verloren te laten gaan.

LANDSCHAPSTYPENKAART Bronckhorst-Lochem-Zutphen

Legenda

- Beekdal
- Stroomruggen en terrassen
- Oude IJssel en rivierweide
- rivierduinen
- Uiterwaarden, kronkelwaarden, komgronden
- Broeklanden
- Bos en landgoederen
- Kampen landschap
- Enken/essen landschap
- 19e eeuwse ontginningen
- 20e Eeuwse heide en veen ontginningen
- Beekdal
- Stuwwal
- Steden en kernen

Landschapstypen (Bron: LOP gemeente Lochem)

Gelderland heeft veel natuurgebieden. Samen vormen zij het Gelders Natuurnetwerk (GNN). De provincie wil nieuwe natuur ontwikkelen rondom bestaande gebieden en met andere partijen samen werken aan natuurherstel. Dit is onder meer belangrijk voor het behoud van planten en dieren. Stelkampsveld is zo'n natuurgebied. Tussen de natuurgebieden zijn zogeheten Groene ontwikkelingszones gelegen (GO). Hierin liggen onder andere de te beschermen ecologische verbindingzones, de verbindende schakels tussen de natuurgebieden. Als ter plekke iets gebouwd moet worden gelden daar regels voor.

Specifiek voor zonneparken in het buitengebied gelden in de omgevingsverordening Instructieregels. Ondanks de duurzame energie opwekking mogen volgens de verordening dergelijke projecten geen afbreuk doen aan de ruimtelijke kenmerken, de identiteit en de functie of gebruik van een gebied. De verordening stelt:

- Als een bestemmingsplan zonneparken in het buitengebied mogelijk maakt, wordt met het oog op het belang van zorgvuldig ruimtegebruik rekening gehouden met:

1. de bijdrage van zonne-energie aan de lokale energiebehoefte;
2. de mogelijkheden om binnen het stedelijk gebied en op daken van gebouwen in die behoefte te voorzien.
3. de gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit van gebieden of locaties waar zonneparken mogelijk zijn en de wijze waarop deze kwaliteit behouden of blijvend versterkt kan worden.
4. de samenhang met het omringende landschap.
5. de consequenties met het omringende landschap.
6. het huidige grondgebruik.

- het bestemmingsplan verzekert een gebruikstermijn van maximaal 30 jaar en dat na beëindiging van het gebruik het zonnepark wordt verwijderd.

- Het bestemmingsplan bepaalt in welke mate de bij aanleg en gebruik van

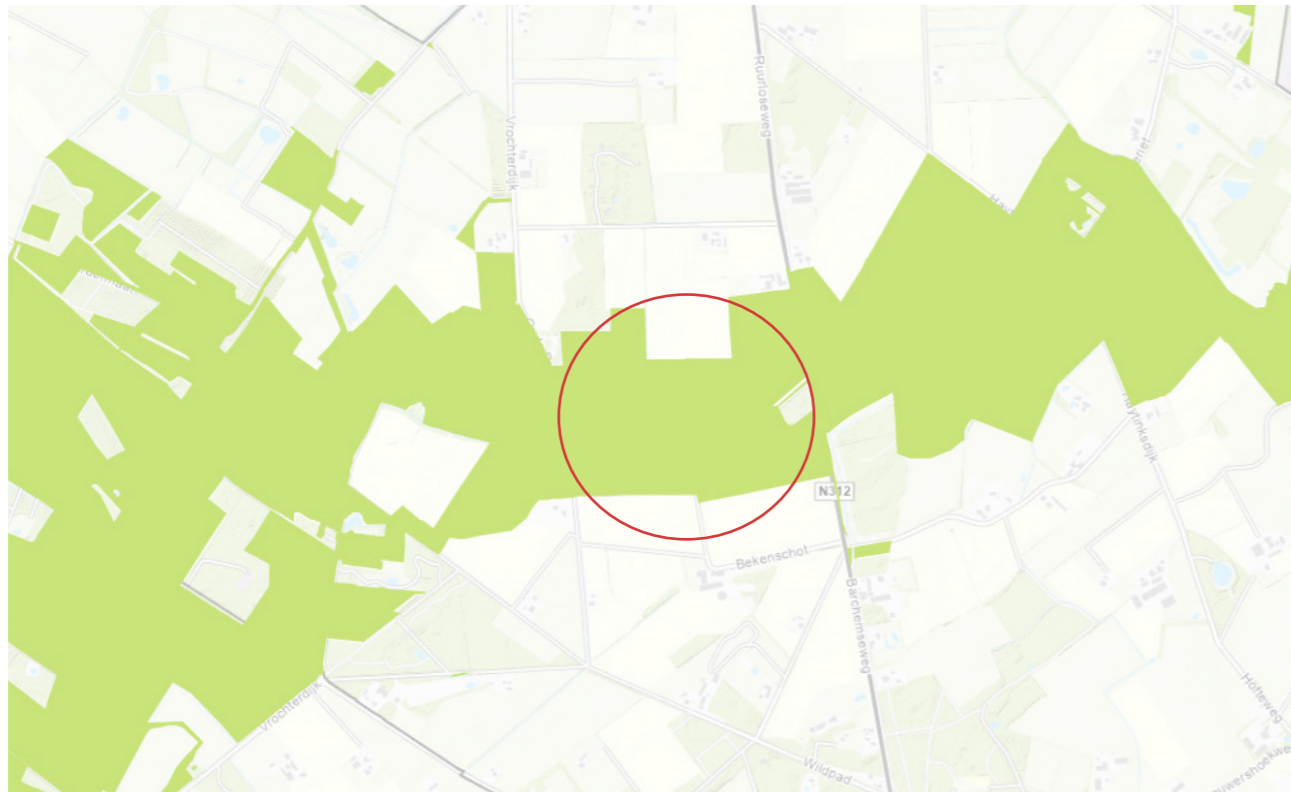
een zonnepark gerealiseerde versterking van de ruimtelijke kwaliteit na verwijdering van het zonnepark in stand wordt gehouden.

In aanvulling op de omgevingsverordening hebben Gedeputeerde Staten nadere Ontwerpregels opgesteld voor projecten in Groene Ontwikkelingszones. Deze regels geven invulling aan het per saldo en naar rato van de ingreep versterken van de kernkwaliteiten of ontwikkelingsdoelen. De omgevingsverordening stelt daarnaast dat de samenhang niet verloren mag gaan. Het ligt voor de hand om eerst te toetsen of de samenhang als gevolg van de ontwikkeling verloren gaat.

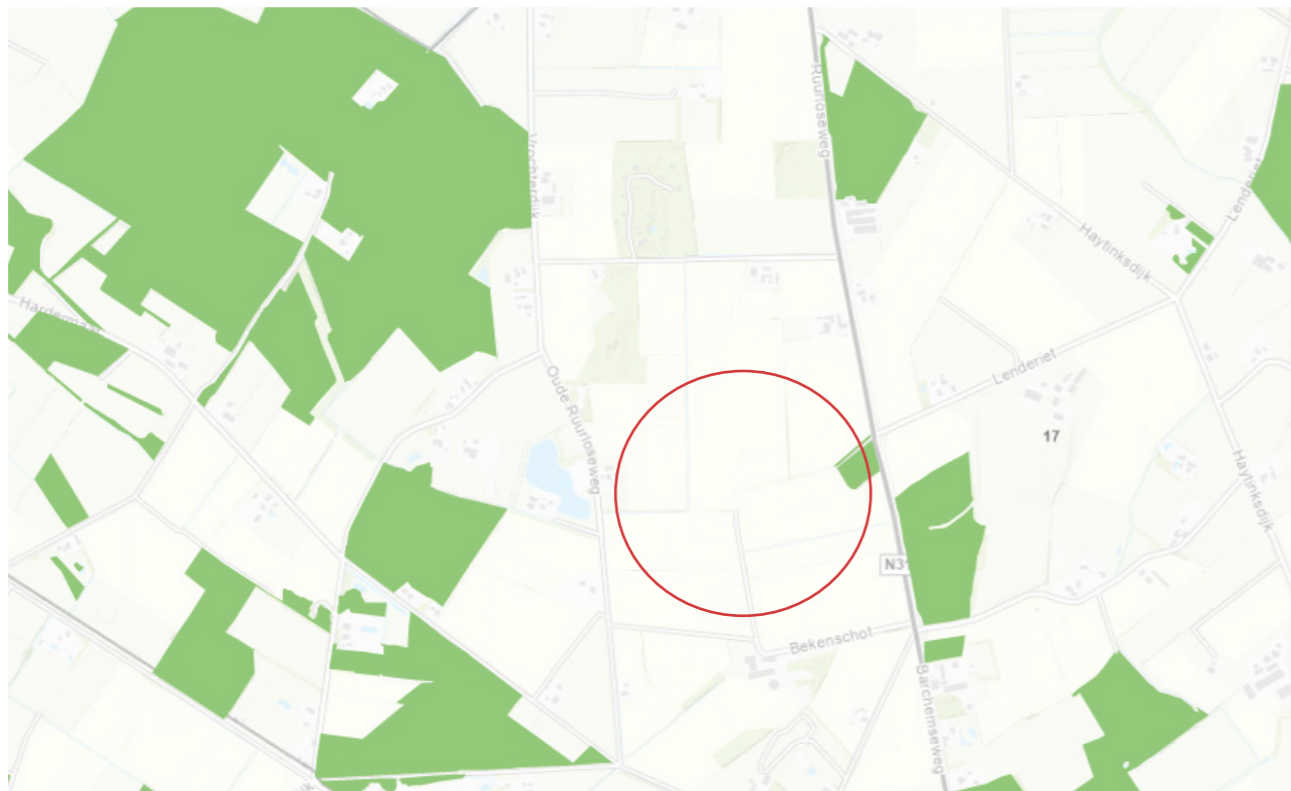
Naast deze regels gelden ook de regels uit paragraaf 2.6.5 van de omgevingsverordening. Bij de voorbereiding op het doorlopen van de stappen is onderzoek nodig (artikel 2.53a van de omgevingsverordening) naar:

- de actuele en potentiële kernkwaliteiten op basis van de bijlage Kernkwaliteiten Gelders Natuurnetwerk en Groene ontwikkelingszone,
- de relatie met de natuurelementen in de naaste omgeving, en
- of sprake is van een functie als ecologische verbindingzone.

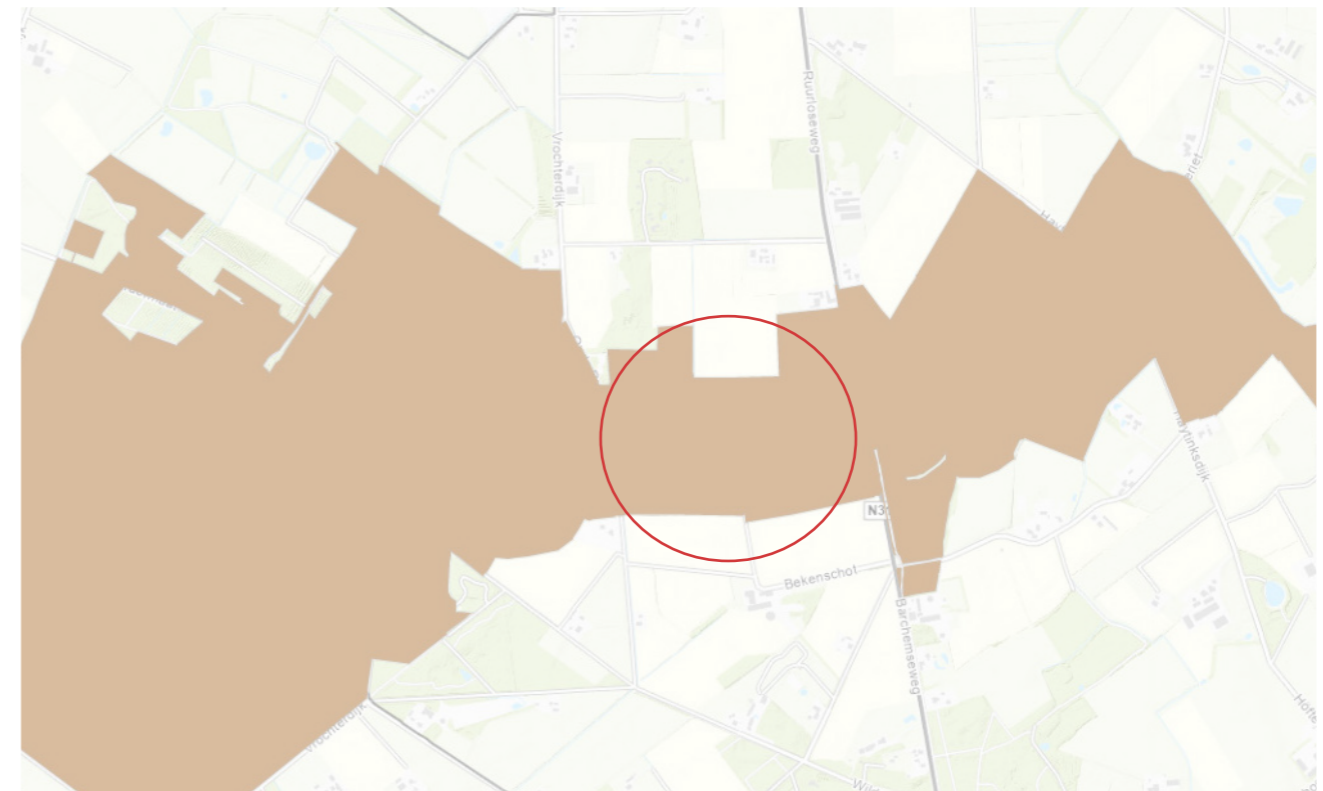
Op basis hiervan kunnen de eerste opties voor versterking worden ontworpen, die worden doorgerekend in de tabellen behorend bij stappen 1 en 2. De versterkingsmaatregelen worden uitgewerkt in stap 3 (locaties van de maatregelen) en stap 4 (versterkingsplan conform artikel 2.53b van de Omgevingsverordening). Met de rekentabellen is beoogd een eenvoudig en objectief instrument te bieden om de versterkingsopgave en -maatregelen vast te stellen. De Ontwerpregels concentreren zich op de inrichting van een project. Ze kijken niet naar het grotere geheel. Wat de uitkomst van de berekening ook mag zijn benadrukt de Omgevingsverordening het beleids-principe dat de samenhang van de Groene Ontwikkelingszone, in casu het landschap in letterlijk en figuurlijk bredere zin niet verloren mag gaan. Het puntensysteem geeft daarop geen antwoord. Het ligt daardoor voor de hand om eerst te toetsen of de samenhang als gevolg van de beoogde ontwikkeling verloren gaat.

Groene ontwikkelingszone (Bron: Gelderland.maps.arcgis.com)

Gelders natuurnetwerk (Bron: Gelderland.maps.arcgis.com)

Ecologisch verbindingszones (Bron: Gelderland.maps.arcgis.com)

7. Conclusie

De kernvraag is: past een zonnepark van 16 hectare op de voorgenomen plek? Hoewel de omschrijving in het inrichtingsplan aanvankelijk nog voor een groot gedeelte met het Landschapsonwikkelingsplan overeenstemt, blijft daar om de één of andere reden weinig van over in het opgestelde concrete inpassingsplan. De belangrijkste waarden vóór het opmaken van een inpassingsplan zouden moeten zijn:

- Er is sprake van een weids en open landschap. In dit geval extra waardevol gelet op de 50 hectare die aaneengesloten is.
- Er is sprake van een goede ruimtemaat als aangegeven in het landschapsonwikkelingsplan. De openheid is ruim 600 meter breed, 850 meter lang.
- Er is sprake van een kenmerkende rationele verkaveling.
- Aan alle zijden wordt het blikveld bezegeld met een wegbeplanting of bosrand.
- Er zijn zowel van noord naar zuid als van oost naar west kwalitatieve vergezichten.
- Er is sprake van een aaneengesloten gras- en bouwland.
- Er is geen sprake van losse bebouwing in de ruimte, niet anders dan enkele erven aan de randen.

Bij beoordeling van het voorgenomen inpassings- en inrichtingsplan van het zonnepark moet echter geconcludeerd worden:

- Dat er nadien géén sprake meer is van een weids en open landschap. De ruimte raakt versnipperd en raakt onderverdeeld in kleinere delen met maximaal 10 tot 15 hectare aaneengesloten.
- De gewenste ruimtemaat wordt niet meer behaald.

- Er nog wel sprake kan zijn van een kenmerkende rationele verkaveling. Het zonnepark als ook de panelen zelf lijken de verkaveling te volgen.
- Aan alle zijden zal het blikveld niet langer bezegeld zijn met een wegbeplanting of bosrand, maar met smalle houtsingels, struweelstroken of olifantengras. In alle gevallen gebiedsvreemde landschapsstructuren.
- Er is geen sprake meer van kwalitatieve vergezichten. Zowel van noord naar zuid als van oost naar west.
- Er is geen sprake meer van een aaneengesloten gras- en bouwland.
- Er is in zekere zin sprake van losse bebouwing in de ruimte.

Het is begrijpelijk dat er ingrepen worden overwogen om het zicht op panelen voor omwonenden, voorbijgangers en recreanten te voorkomen. Zonneparken zijn niet-landschappelijke kunstingrepen. Het niet (willen) kijken op een zonnepark en/of een hekwerk is begrijpelijk, maar daarmee gaat ook onmiddellijk de belangrijkste waarde van het gebied verloren: de vergezichten in het open landschap. Dat is los van het feit dat het meestal jaren duurt voordat dergelijke beplanting überhaupt een afschermdende rol heeft.

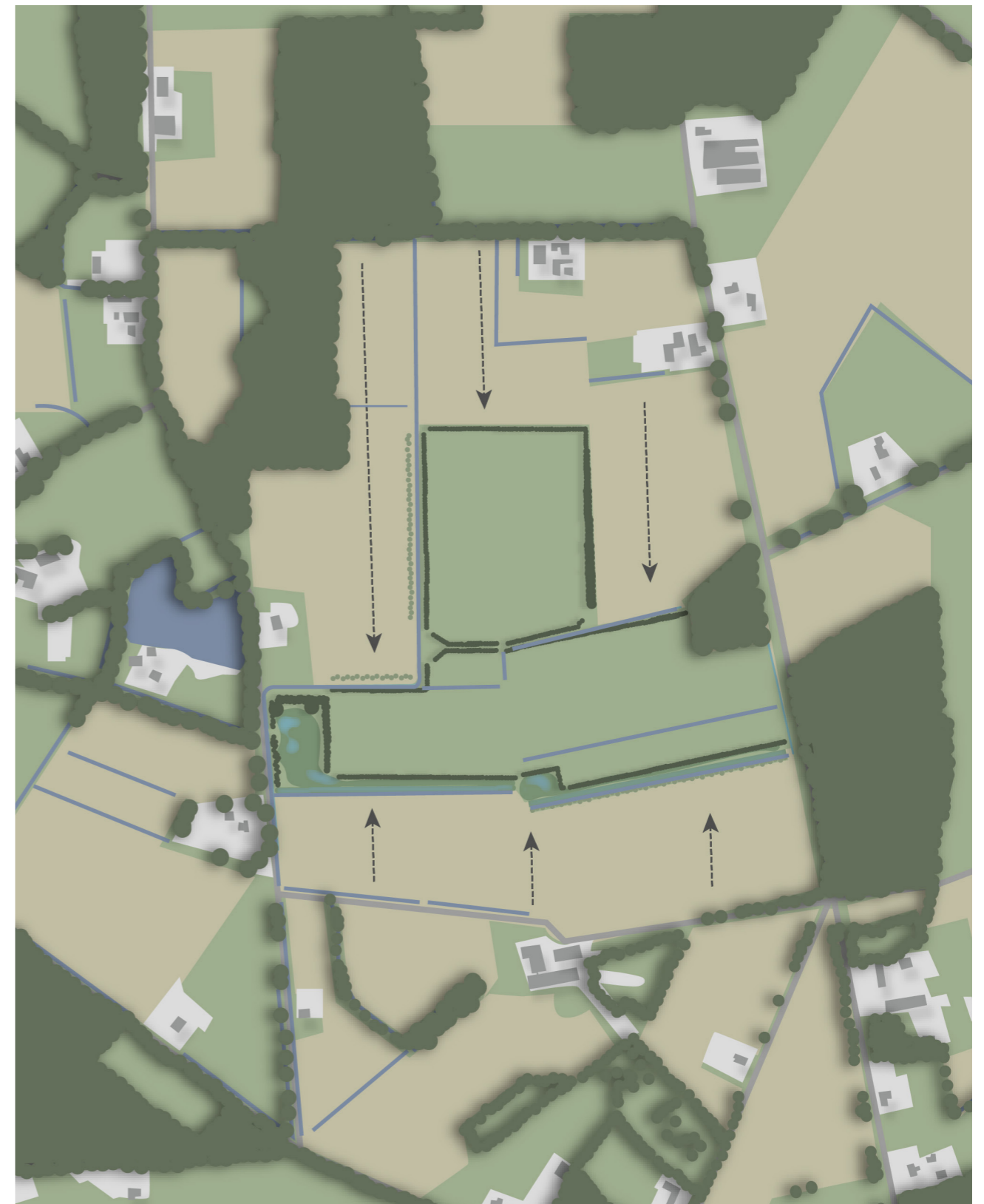
De verdere bijkomende voordelen (versterking flora en fauna) worden genoemd om de belangrijkste verloren kwaliteit te verbloemen. Van die positieve effecten kan onder bepaalde omstandigheden sprake zijn, maar kunnen niet het doorslaggevende argument zijn om de landschappelijke kernkwaliteit van een gebied grondig aan te tasten. De positieve effecten zijn ook op andere wijze in de omgeving en in de ecologische zone te realiseren. Bovendien blijven zonnepanelen (waarschijnlijk) niet tot in de eeuwigheid liggen. Dat geldt wel voor de gerealiseerde landschappelijke inpassing.

Daarom moet voor de verdere toekomst de aanvullende vraag worden gesteld: is er sprake van een verantwoorde en passende landschappelijke inpassing in dit gebied als de zonnepanelen op termijn verdwenen zijn? Die vraag is niet positief te beantwoorden. Gesteld moet worden dat de voorgestelde landschappelijke inpassing op geen enkele manier op den duur een meerwaarde kan zijn voor dit gebied. Er worden structuren voorgesteld die geen enkele verbinding hebben met het plangebied.

De voorgestelde landschapsstructuur, het type element, alsmede de visuele robuustheid van de elementen en ten dele de soorten die gebruikt zijn, zijn in strijd met het vigerende landschappelijke beleid. Het is daarom een plan dat dusdanig tegenstrijdig is met het gestelde beleid doorgang te laten vinden.

Eindconclusie

Het is daarom niet logisch en landschappelijk verantwoord om op deze locatie een plan doorgang te laten vinden, dat dusdanig tegenstrijdig is aan het gestelde beleid. Voorliggend advies voorziet niet in een advies voor het al dan niet slagen van de voorgestelde flora en fauna. Dat is in die zin ook niet belangrijk: voor het beantwoorden van die vragen en vervolgvragen moet eerst beantwoord worden of het plan de ruimtelijke kwaliteit aantast. Dat lijkt hier zonde meer het geval. Dan zijn bijkomende voordelen (bijvoorbeeld) voor flora en fauna niet relevant.

Overgebleven structuren na opheffen zonnepark (Bron: N+L)

l a n d s c h a p s o n t w e r p e r s

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	3, 10, 20

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	3